

7/5521

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.KGM.0.00.00.03/94/139
Konu : Yazılı soru önergesi

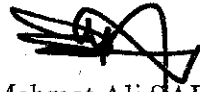
13/01/2009

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

- İlgi: a) Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı ifadeli, 25/11/2008 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-9503 sayılı yazı,
b) 03/12/2008 tarihli ve 2677/3753 sayılı yazı.

İlgi (a) yazınız ekinde alınan, Mersin Milletvekili İsa Gök tarafından Bakanlığımıza yöneltilip yazılı olarak cevaplandırılması istenilen 7/5521 Esas No.lu soru önergesine ilişkin cevaba esas teşkil edecek bilgilerin derlenebilmesi için ilgi (b) yazımızla ek süre istenilmiş olup, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 99. maddesi uyarınca hazırlanan cevap örneği iki nüsha halinde ilişikte sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Mehmet Ali ŞAHİN
Bakan

EK:
Soru önergesi cevabı (2 adet)

DAĞITIM:
Gereği:
TBMM Başkanlığına

Bilgi:
Başbakanlığa

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.KGM.0.00.00.03/68/106
Konu : Yazılı soru önergesi

13/01/2009

Sayın İsa GÖK
Mersin Milletvekili
T.B.M.M.

Bakanlığımıza yöneltilip yazılı olarak cevaplandırılması istenilen 7/5521 Esas No.lu yazılı soru önergesinin cevabı aşağıda sunulmuştur.

I- A) Anayasanın;

a) “Cumhuriyetin nitelikleri” kenar başlıklı 2. maddesinde, “Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”;

b) “Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasında “Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.”; üçüncü fıkrasında “Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.”;

B) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun;

a) “İşkence” kenar başlıklı 94. maddesinde,

“(1) Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Suçun;

a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,

b) Avukata veya diğer kamu görevlisine karşı görevi dolayısıyla,
İşlenmesi halinde, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Fiilin cinsel yönden taciz şeklinde gerçekleşmesi halinde, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) Bu suçun işlenişine iştirak eden diğer kişiler de kamu görevlisi gibi cezalandırılır.

(5) Bu suçun ihmali davranışla işlenmesi halinde, verilecek cezada bu nedenle indirim yapılmaz.”;

b) “Neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence” kenar başlıklı 95. maddesinde;

“(1) İşkence fiilleri, mağdurun;

a) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

- b) Konuşmasında sürekli zorluğa,
 - c) Yüzünde sabit ize,
 - d) Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,
 - e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına,
- Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, yarı oranında artırılır.

(2) İşkence fiilleri, mağdurun;

- a) İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,
 - b) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,
 - c) Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,
 - d) Yüzünün sürekli değişikliğine,
 - e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun düşmesine,
- Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, bir kat artırılır.

(3) İşkence fiillerinin vücutta kemik kırılmasına neden olması halinde, kırığın hayat fonksiyonlarındaki etkisine göre sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) İşkence sonucunda ölüm meydana gelmişse, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.”;

c) “Eziyet” kenar başlıklı 96. maddesinde,

“(1) Bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Yukarıdaki fıkra kapsamına giren fiillerin;

a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,

b) Üstsoy veya altsoya, babalık veya analığa ya da eşe karşı,

İşlenmesi halinde, kişi hakkında üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”;

C) 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun “Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri” kenar başlıklı 161. maddesinin beşinci fıkrasında “Kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenen adliye ile ilgili görev veya işlerde kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kamu görevlileri ile Cumhuriyet savcılarının sözlü veya yazılı istem ve emirlerini yapmakta kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kolluk âmir ve memurları hakkında Cumhuriyet savcılarınca doğrudan doğruya soruşturma yapılır. Vali ve kaymakamlar hakkında 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri, en üst dereceli kolluk amirleri hakkında ise, hâkimlerin görevlerinden dolayı tâbi oldukları yargılama usulü uygulanır.”;

Hükümlerine yer verildiği, öte yandan Ülkemizin, Birleşmiş Milletlerin, İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmesini 3441 sayılı Kanun ile onayladığı ve anılan Kanunun 10/08/1988 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girdiği malûmlardır.

II- A) Bilindiği üzere, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. maddesi işkenceyi yasaklamış; savaş ya da diğer olağanüstü hâllerde bile bu hakla ilgili hiçbir tadilâta izin

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

vermemiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, birçok kararında 3. maddenin demokratik bir toplumun en temel değerlerinden birisi olduğunu vurgulamıştır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. maddesi uyarınca devlet, hükümde yer verilen türden kötü muameleden kaçınma yükümlülüğü altındadır; ancak, hüküm yalnızca negatif bir kaçınma yükümlülüğü değil, aynı zamanda pozitif bir yükümlülük de içermektedir. Bu bakımdan devlet, otoritesi altında bulunan kişilerin yanı sıra üçüncü kişilerin de işkence ve kötü muameleye başvurmalarını önlemeye yönelik gerekli tedbirleri almak zorundadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1. maddesinde “Sözleşmeye taraf olan her devlet kendi yetki alanında bulunan herkese sözleşmede tanımlanan hak ve özgürlükleri sağlamakla yükümlüdür.” düzenlemesine yer verilmek suretiyle, karşılıklılık esasına dayanmayan nesnel ve pozitif bir yükümlülük Sözleşmeye taraf devletlere yüklenmiştir. Hakların korunmasında birincil ve temel sorumluluk Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine taraf olan devletlere aittir.

Sözleşen devletlerin tümünde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, uluslararası hukuk çerçevesinde yasal yükümlülükler doğurur. Ulusal mevzuatla bir bütünleşme ve bu şekilde iç hukukun parçası haline gelme söz konusudur. Kısacası, sözleşen devletler yönünden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi iç hukuk sisteminin bir parçası olmuştur. Bunun doğal sonucu olarak da ulusal mahkemeler ile tüm yetkili kamu makamları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümlerini uygulamak zorundadır. Mahkemeler de dahil olmak üzere tüm ulusal makamlar, iç hukukun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleriyle çelişmesi halinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine öncelik tanımakla yükümlüdürler.

B) 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda soruşturma evresinde yapılacak işlemler, bu işlemlerin yapılma süreci ve kamu davalarının açılma hal ve şartları ayrıntılı ve açık şekilde düzenlenmiştir. Soruşturma evresinin en etkili şekilde ve kısa sürede tamamlanabilmesi amacıyla Cumhuriyet savcılarına gerekli yetkiler verilmiştir. Cumhuriyet savcılarının istediği bilgi ve belgelerin zamanında gönderilmesinin sağlanması amacıyla yaptırımlar öngörülmüştür.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 161. maddesinin beşinci fıkrasında adliye ile ilgili görev ve işlerde kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kamu görevlileri ile kolluk amir ve memurları hakkında doğrudan doğruya soruşturma yapılacağı hükme bağlanmıştır. Vali ve kaymakamlar hakkında 4483 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı, en üst dereceli kolluk amirleri hakkında ise 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu uyarınca hâkimlerin görevlerinden dolayı tâbi oldukları yargılama usulünün uygulanacağı belirtilmiştir.

İşkence veya diğer kötü muamele iddialarının söz konusu olduğu vakalarda, Cumhuriyet savcılarının; uzman kişilerden tıbbî muayene yapılmasını istemesi, olay yerinde keşif yapması ve ilgili bütün kişilerden delil toplamasına ilişkin olarak, Ceza Muhakemesi Kanununda bilirkişiliğe ve keşfe ilişkin hükümler bulunmaktadır. 01/06/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelikte de konuya ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. 136 numaralı “Otopsi işlemlerinin yerine getirilmesi” konulu Bakanlığımız Genelgesinde de kişilerin tıbbî muayenesi ve olay yerinde usulüne uygun keşif yapılmak suretiyle tüm delillerin eksiksiz toplanması hususlarına vurgu yapılmıştır.

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

C) Gözaltına alınan kişilerin tıbbî muayenelerinin tam, bağımsız ve tarafsız bir şekilde yapılmasını sağlamaya dönük olarak, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren “Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği”nin “Sağlık kontrolü” kenar başlıklı 9. maddesi ile, yakalanan kişinin gözaltına alınacak olması veya zor kullanılarak yakalanması hâllerinde hekim kontrolünden geçirilerek yakalanma anındaki sağlık durumunun belirleneceği; gözaltına alınan kişinin herhangi bir nedenle yerinin değiştirilmesi, gözaltı süresinin uzatılması, serbest bırakılması veya adli mercilere sevk edilmesi işlemlerinden önce de sağlık durumunun hekim raporu ile tespit edileceği; hekim ile muayene edilen şahsın yalnız kalmaları, muayenenin hekim hasta ilişkisi çerçevesinde yapılması, ancak hekimin kişisel güvenlik endişesini ileri sürerek muayenenin kolluk görevlisinin gözetiminde yapılmasını belgelemek suretiyle isteyebilmesi; bu durumda gözaltına alınan kişinin talebi hâlinde müdafinin de muayene sırasında gecikmeye neden olmamak kaydıyla hazır bulunabileceği hususları açıkça düzenlenmiştir.

D) Bakanlığımızca, 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılan genelgelerin yerine, yapılan değerlendirme sonucu güncellenen ve ihtiyaç duyulan konularda yenileri hazırlanan 47 genelgenin 01 Ocak 2006 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi sağlanmıştır.

Bunlar arasında, Ülkemizin uluslararası alanda zor durumda kalmaması, Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılan “insan haklarına saygılı” olmanın gereğinin yerine getirilebilmesi bakımından aşağıda belirtilen önemli genelgeler çıkarılmıştır.

a) Kamu davasının temelini teşkil eden soruşturmaların usulüne uygun bir şekilde, etkin, verimli ve eksiksiz yapılmasının sağlanabilmesi, Ülkemizin uluslararası alanda haksız eleştirilere maruz kalmasının önlenmesi için, başta ağır cezalı suçlar olmak üzere, özel kanunlarda soruşturmanın bizzat Cumhuriyet savcıları tarafından yapılmasını öngören suçlar ile zorunluluk bulunmadığı takdirde, önemli olaylara ilişkin diğer hazırlık soruşturmalarının da kolluk kuvvetlerine bırakılmayarak bizzat Cumhuriyet savcıları tarafından yapılması konularını düzenleyen (2) numaralı “Soruşturmaların yürütülmesi, soruşturma evrakının düzenlenmesinde ve tamamlanmasında dikkat edilecek hususlar” konulu Genelgede, soruşturmaların zamanaşımına uğramadan sonuçlandırılması konusunda özel gayret sarfedilmesi, süratli ve çabuk bir şekilde bitirilmesi; iddianamelerin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 170. maddesinde öngörüldüğü şekilde hazırlanarak iddianamenin, maddede belirtilen hususları içermemesi sebebiyle iadesine sebebiyet verilmemesi;

b) (22) numaralı “Faili meçhul olay ve cinayetler” konulu Genelgede, soruşturmaların tam ve etkin bir şekilde yapılması suretiyle zamanaşımı süresi sonuna kadar çaba ve gayret sarfedilerek fail ya da faillerin bulunmasına yönelik çalışmaların titizlikle yapılması; soruşturmaların kısa sürede sonuçlandırılmalarını engelleyici tutum ve davranışlarda bulunanlarla, bunun sonucunda soruşturmaların zamanaşımına uğramasına sebebiyet verenler hakkında usul ve kanun hükümleri dairesinde gerekli yasal işlemin zaman geçirilmeksizin ve ivedilikle yapılması;

c) (4) numaralı “Soruşturmalarda insan hakları ihlallerine yol açılmaması” konulu Genelgede, suç işlendiğinin herhangi bir şekilde öğrenilmesi üzerine zaman geçirilmeksizin soruşturma başlatılması, delillerin tespit edilerek muhafaza altına alınması, gerektiğinde olay yerinin güvenliğinin sağlanması suretiyle, delillerin kaybolmasını ve bozulmasını önleyici tedbirler alınarak olay yerine derhal gidilmesi, olay yerinin incelenmesi ile keşif yapılmak suretiyle ileri sürülen iddialarla karşılaştırılmasının yapılması, olay yerinin fotoğraflarının

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

veya görüntülerinin soruşturmayı aydınlatacak şekilde tespit ettirilmesi, ayrıca yapılan işlemlerin ayrıntılı olarak tutanağa geçirilmesi, şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması gibi soruşturma işlemlerinin usul ve kanun hükümlerine göre geciktirilmeksizin yerine getirilmesi, olayla ilgili olan şüpheli, tanık, müşteki ve mağdur ifadelerinin eksiksiz bir şekilde ve usulüne uygun olarak kaydedilmesi; Ülkemizin taraf olduğu milletlerarası sözleşmeler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ve bu konulardaki ilgili hukukî düzenlemelerin dikkatle uygulanması; yürütülen soruşturmaların sağlıklı ve sür'atli bir şekilde sonuçlandırılması ile insan hakları ihlallerinin önlenmesi bakımından üstün gayretin esirgenmemesi, soruşturmanın sonucunun ilgililere usul ve kanun hükümleri doğrultusunda bildirilmesi; Ülkemizin, insan hakları ihlalleri dolayısıyla maddî ve manevî zararlara uğramasının önüne geçilmesi ve uluslararası alanda saygınlığının zedelenmesinin önlenmesi,

d) (8) numaralı "İşkence ve kötü muamele iddialarına ilişkin olarak yapılan soruşturmalar" konulu Genelgede, Anayasa, Ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, ilgili kanun hükümleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararları da dikkate alınarak, işkence ve kötü muamele iddialarına ilişkin olarak yapılan soruşturmaların, kolluk kuvvetlerine bırakılmayarak bizzat Cumhuriyet başsavcısı ya da görevlendireceği bir Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülmesi; suç failleri hakkında kanunî gereğinin takdir ve ifasıyla, adaletin bir an önce gerçekleştirilmesinin temin edilerek, insan haklarının korunmasının sağlanması yanında işkence ve kötü muamele iddialarının etkili ve yeterli bir şekilde soruşturulması,

Konularında gereken dikkat ve özenin gösterilmesi istenilmiştir.

III- İşkence ve kötü muamelenin önlenmesi kapsamında ceza infaz kurumları ulusal ve uluslararası denetime açık olup, ulusal düzeyde 130 bağımsız izleme kurulu ve 141 infaz hâkimliğinin, uluslararası düzeyde ise Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT) ve Birleşmiş Milletler Keyfi Tutuklama, İşkenceyi ve Aşağılayıcı Muameleyi Önleme Komitesinin denetimi altındadır.

Bu organların yanı sıra ceza infaz kurumlarından sorumlu Cumhuriyet savcıları, adalet müfettişleri ve ceza infaz kurumu kontrolörleri ile il ve ilçe insan hakları kurulları da ihlâl iddialarını incelemek ve gerektiğinde müdahalede bulunmak yetkilerine sahiptirler. Aynı şekilde ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurulları da ceza infaz kurumlarında belirli ve belirsiz zamanlarda gerekli kontrol ve denetimleri yapmakta olup, bu kurullarda görev yapanların bir çoğu sivil toplum kuruluşlarına üye kişilerdir.

Ceza infaz kurumlarında insan hakları bilincinin artırılması için sivil toplum kuruluşları ile ortak eğitim seminerleri düzenlenmekte, ceza infaz kurumları personeli dört ayrı eğitim merkezinde, insan hakları ve temel özgürlükler konusunda, özellikle mahkûm hakları konusunda hizmet öncesi ve hizmet içi eğitime tâbi tutulmakta, personelin ruh halini etkileme olasılığı bulunan özlük hakları ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi yönündeki çalışmalara devam edilmektedir.

Diğer yandan, bir çok terör örgütü üyesinin; Devletimizi, ceza infaz kurumlarımızı ve ilgili yöneticileri kamuoyu nezdinde yıpratmak için, örgüt bünyesinde alınan toplu eylem kararları doğrultusunda gözaltı merkezlerinde veya ceza infaz kurumlarında işkence ve kötü muameleye maruz kaldıkları yönünde sivil toplum kuruluşlarına veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine çok sayıda asılsız başvuru yaptığı; Ülkemizin işkence ve kötü muamele ile

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

mücadeledeki başarılarını uluslararası kuruluşlar nezdinde zayıflatmaya çalıştığı; ihlal iddialarına ilişkin başvuruların kanunî dayanakları ile birlikte yargı mercilerine ve Bakanlığımıza yapılmak yerine, kötüniyetli olarak, somut dayanak gösterilmeden, terör örgütlerine yakın medya tarafından kamuoyuna açıklandığı görülmektedir.

Daha sonraki aşamalarda, konu, yargı mercileri tarafından açıklığa kavuşturulsa bile bu husustan kamuoyu hemen hemen hiçbir zaman haberdar edilmemektedir.

IV- F tipi yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumlarında görev yapan personel hakkında işkence ve kötü muamele eylemleri nedeniyle Bakanlığımız Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne intikal eden hükümlü, tutuklu ve yakınlarının dilekçe sayısının 450, hakkında soruşturma yapılan personel sayısının 681, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilen personel sayısının 399, disiplin cezası verilmesine yer olmadığına dair karar verilen personel sayısının 401, adlî ve idarî soruşturma yapılmasına gerek görülmeyen personel sayısının 141, soruşturması devam eden personel sayısının 137 ve yargılaması devam eden personel sayısının 2 olduğu, Bakanlığımız kayıtlarının incelenmesinden anlaşılmıştır.

Bilgilerinize arz ederim.

Mehmet Ali ŞAHİN
Bakan